

УДК 6(07)

Яшук Сергій,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри техніко-технологічних
дисциплін, охорони праці та
безпеки життєдіяльності
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються теоретичні основи підготовки викладачів методики навчання технології і загальнотехнічних дисциплін у вищих педагогічних учбових закладах України, проаналізовані основні принципи і зміст професійної підготовки магістрів технологічної освіти.

Ключові слова: викладач, підготовка фахівців, технологічна освіта, вища школа, принципи навчання, компетенції.

В статье рассматриваются теоретические основы подготовки преподавателей методики обучения технологии и общетехнических дисциплин в высших педагогических учебных заведениях Украины, проанализированы основные принципы и содержание профессиональной подготовки магистров технологического образования.

Ключевые слова: преподаватель, подготовка специалистов, технологическое образование, высшая школа, принципы обучения, компетенции.

The article considers the theoretical foundations of educating methodology lecturers of teaching technology and general technical disciplines in higher educational institutions of Ukraine, and analyses general principles and content of the professional training of the Masters of Technological Education.

Key words: teacher, training, technological education, higher education, principles of learning, competence.

Процес розвитку національної освіти в умовах соціально-економічних змін передбачає реалізацію нових вимог не тільки до законодавчої та нормативно-правової бази вищої освіти, а й, перш за все, перегляд її змісту з метою підвищення якості підготовки фахівців. За таких обставин, здійснення сучасних освітянських процесів потребує організації професійної підготовки, яка спрямована на формування духовного світу суб'єктів навчання, «закономірності гармонізації їх життя, забезпечення

природного входження до соціального середовища» [5, с. 7]. Досягнення таких результатів вимагає розроблення теоретико-методологічних засад підготовки фахівців магістерського рівня, що зумовлено наявністю протиріч між провідними інноваційними пошуками у визначенні модернізованого змісту і технологій навчання у вищій школі й недостатнім їх усвідомленням та світоглядним, науковим і методичним забезпеченням підготовки магістрів у вищих педагогічних університетах.

За таких умов актуальність фахової підготовки магістрів з галузі знань «Педагогічна освіта» зі спеціальності «Технологічна освіта» набуває особливого значення, оскільки вона має бути покликана на формування особистості, яка володіє не тільки системою спеціальних знань та професійних дій, а й вирізняється сформованістю професійно важливих компетентностей, відповідним рівнем кваліфікації з урахуванням світових і європейських стандартів якості при збереженні національних здобутків і пріоритетів у галузі техніки та технологій, а також здатної до плідної викладацької діяльності в сучасних умовах вищої школи.

Вивчення історичного досвіду розвитку педагогічної освіти та результати аналізу сучасної психолого-педагогічної літератури свідчать про наявність позитивних зрушень у підготовці викладачів вищих навчальних закладів. Дослідження О. А. Абдуліної, О. В. Глузман, В. І. Луговий, І. Я. Лернера, А. К. Маркіної, Л. М. Мітіної, Н. Г. Ничкало, В. О. Сластьоніна, О. І. Щербакова розкривають особливості педагогічної діяльності та особистості викладача, що впливають на пошук нових перспективних підходів до підготовки майбутнього викладача в системі вищої освіти. В останні роки активно розробляється концепція університетської педагогічної освіти (А. М. Алексюк, Л. Г. Коваль, Л. С. Нечепоренко, В. В. Сагарда), досліджується методологія та історія педагогічної освіти в Україні і закордоном (В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, О. В. Глузман, В. І. Луговий, В. К. Майборода, Л. П. Пуховська), фахова підготовка магістра у вищих педагогічних навчальних закладах (Ю. І. Завалевський, К. М. Левківський, І. М. Науменко, В. Л. Петренко та ін.).

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад фахової підготовки майбутніх магістрів технологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах України.

Звернення до процесів реформування професійно-педагогічної освіти, розвитку теорії і практики підготовки магістрів, аналіз наукових джерел і педагогічної практики фахової підготовки магістрів технологічної освіти дозволяє зробити висновок про існування низки невирішених питань щодо: науково обґрунтованої Концепції організації підготовки магістрів технологічної освіти в Україні; якості підготовки фахівців технології в магістратурі вищих педагогічних навчальних закладів України відповідно до вимог Болонського процесу; невизначеності нормативно-правової бази підготовки магістрів технологічної освіти, а також

формування відповідних магістерських освітньо-професійних програм у системі вищої педагогічної освіти в Україні; утвердження компетентнісного підходу в професійній підготовці фахівця технології, відсутність впровадження системи «компетентнісних» технологій і теоретико-методологічного підґрунтя невизначеністю сутності самого феномену професійної компетентності викладача вищого педагогічного навчального закладу, недостатньою розробкою системи його формування тощо.

У зв'язку з затвердженням переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра (Постанова КМУ № 787 від 27.08.10 року) актуальним питанням постає розробка змісту, форм і методів професійної підготовки магістрів технологічної освіти, що має базуватися на засадах Конституції України (1996), Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» (2002), Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» (2002), Державної національної програми «Освіта»(Україна XXI століття) (1993), а також на вимогах документів ЮНЕСКО, Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти, МОП (Рекомендація про статус учителів, 1966 р.; Доповідь міжнародної Комісії з освіти ЮНЕСКО для XXI століття, 1998 р.), які наголошують на необхідності фундаменталізації професійної підготовки педагога вищої школи, її неперервності, гуманістичної спрямованості, демократизації, всебічності та варіативності.

Магістр, відповідно до Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні, – це освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні уміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі народного господарства.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку.

Оволодіння педагогічними знаннями, уміннями та навичками – важлива умова формування педагогічної культури викладача вищого навчального закладу будь-якого профілю. «Посади педагогічних і науково-педагогічних працівників можуть обіймати особи з повною вищою освітою, які пройшли спеціальну педагогічну підготовку» [4, с. 662].

Здобуття кваліфікації магістра може здійснюватися на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста (нормативний термін навчання визначається індивідуальною програмою з урахуванням академічної різниці між освітньо-професійною програмою спеціаліста та магістра, але не може перевищувати одного року) та освітньо-професійної програми підготовки магістра на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра (нормативний термін

навчання визначається програмою, але не може перевищувати одного року, а для окремих спеціальностей за погодженням з Міносвіти може бути встановлено термін півтора року) [4, с. 661].

Вищий навчальний заклад реалізує освітньо-професійні програми підготовки магістрів за спеціальностями IV рівня акредитації [2, с. 98].

Фахова підготовка магістрів зі спеціальності 8.01010301 «Технологічна освіта», що передбачає здобуття кваліфікації викладача методики навчання технології та загальнотехнічних дисциплін, забезпечує цілісна освітньо-виховна система, до складу якої входять принципи, зміст та функції фахової підготовки, форми, методи та засоби її реалізації.

Принципи фахової підготовки магістрів технологічної освіти – це основні вихідні положення теорії навчання та викладання, застосування яких дає змогу здійснювати ефективний процес навчання і досягнути результатів з мінімальними затратами ресурсів.

В основі їх класифікації лежать історично визнані принципи, що стали вихідними позиціями в педагогіці радянського періоду, коли на початку 20-х років Є. М. Мединським було виокремлено низку дидактичних принципів: науковості, систематичності, послідовності, наочності і абстрактності з особливим акцентом на свідомість, активність і практичну діяльність [3, с. 44].

З огляду на це ми висунули припущення, що пріоритетними в переліку принципів мають бути саме ті, котрі сприяють визначенню мети, завдань та змісту фахової підготовки викладачів вищого навчального закладу і спрямовуються на комплексне вирішення методичних проблем.

На нашу думку, провідними у здійсненні фахової підготовки майбутніх викладачів методики навчання технології та загально технічних дисциплін є низка традиційних дидактичних принципів.

У процесі експериментальної роботи здійснено відбір, систематизацію та удосконалення принципів, які є провідними в процесі фахової підготовки магістрів з технологічної освіти. Серед них визначаємо: принципи навчання (науковості, системності і послідовності, гармонізації процесу навчання, цілісності, доступності, наочності, мотивації, активізації особистості, індивідуалізації навчання, практичної спрямованості тощо) та принципи виховання (єдності свідомості і поведінки, наступності й системності, комплексного підходу, єдності педагогічних вимог, індивідуального та ціннісного підходів, виховання у колективі, позитивної мотивації та наслідування, практичного спрямування тощо).

Водночас співвідношення компонентів навчально-виховного процесу магістратури і зазначених принципів не є сталим і незмінним, воно завжди відносне з точки зору домінуючого впливу окремо взятого принципу чи певної сукупності принципів на той чи інший компонент.

Зміст підготовки магістрів передбачає сформованість у майбутнього фахівця ключових (базових) та фахових компетентностей.

У загальному контексті європейських тенденцій до глобалізації Рада Європи визначила основні ключові компетентності, якими повинен оволодіти молодий фахівець. Відповідно до цього і мета освіти відтепер співвідноситься з формуванням базових компетенцій. Компетентнісний підхід до професійної освіти, що реалізується в контексті Болонської угоди, передбачає п'ять ключових компетенцій, якими повинні володіти молоді спеціалісти:

1) політичні та соціальні компетенції як здатність брати на себе відповідальність, брати участь у прийнятті групових рішень, розв'язувати конфлікти без тиску, підтримувати демократичні інститути;

2) компетенції, пов'язані з життям у полікультурному суспільстві (повага та здатність жити у злагоді з людьми різних культур, релігій, мов);

3) компетенції щодо оволодіння усною та писемною комунікацією з метою запобігання соціальній ізоляції. Оволодіння кількома мовами;

4) компетенції щодо інформатизації суспільства, освоєння цих технологій, розуміння їх використання;

5) здатність навчатися упродовж усього життя у контексті як особистісного, професійного, так і соціального аспектів.

Орієнтація змісту фахової підготовки магістрів технологічної освіти має бути спрямована на розвиток системи компетентностей різного рівня. Така система має містити елементи комплексу компетентностей, що пов'язані за змістом і структурою та можуть розвиватися у магістрів поступово залежно від предмета та року навчання.

На основі розробок вчених та спираючись на власний тривалий досвід підготовки магістрів у вищому педагогічному навчальному закладі ми представляємо фахові компетентності магістра технологічної освіти, які входять до системи компетентностей різного рівня та відіграють важливу роль у професійному зростанні викладача вищого навчального закладу. До них належать: предметна, інформаційна, дидактична, комунікативна, продуктивна, проектна, соціальна, психологічна, техніко-технологічна, методична, управлінська, автономізаційна, рефлексивна та полікультурна компетентність, а також особистісні якості.

У результаті дослідження нами визначено, що функції професійної підготовки підготовки магістрів технологічної освіти полягають у: підготовці фахівців, спроможних сприяти розвитку сучасної техніки та енергозберігаючих технологій та формуванні у фахівців технологічної культури; вдосконаленні вищої педагогічної освіти в сучасних умовах техніко-технологічних та інноваційних змін; забезпеченні конкурентоздатних фахівців техніко-технологічного профілю на європейському ринку праці; досягненні мобільності професійних умінь з урахуванням пріоритетів наступного життєвого шляху магістрантів.

Змістові параметри функції магістерської підготовки, на нашу думку, не можуть різко відрізнятись від функцій фахівців з напряму підготовки

«технологічна освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Підготовка і магістрів, і бакалаврів має сприяти вдосконаленню техніко-технологічної підготовки, розвитку технологічної культури у майбутніх фахівців. Проте рівень магістерської підготовки є значно вищим від бакалаврської, а отже, і більшою мірою сприяє забезпеченню означених функцій.

На нашу думку, майбутні фахівці технологічної освіти, при засвоєнні цілісної освітньо-виховної системи, до складу якої входять принципи, зміст та функції фахової підготовки, досягнуть рівня підготовки, який забезпечить гідне представлення фахівця, Державу у світовому просторі.

Таким чином, висвітлені у даній статті аспекти доводять своєчасність та доцільність розробки означеної проблеми і вимагають обґрунтування прогностичних орієнтирів підготовки фахівців у сфері технологічної освіти, що передбачає активізацію особистісно-соціального підходу, сутність якого полягає у забезпеченні професійної самореалізації окремої особистості як члена громадянського суспільства України.

Подальший розгляд даної проблематики ми вбачаємо у визначенні шляхів забезпечення конкурентоспроможності фахівців магістерського рівня в процесі професійної підготовки; специфіки формування технологічної культури магістрів; методики формування педагогічної майстерності магістрів технологічної освіти; теоретико-методичних засад розвитку дослідницьких умінь у майбутніх викладачів методики навчання технологій та викладання загально технічних дисциплін тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей : Комюніке Конференції міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти (м. Берген, 19–20 трав. 2005 р.) // Вища школа. – 2005. – № 4. – С. 20–25.
2. Закон України «Про вищу освіту», прийнятий 17 січня 2002 р. № 2984-111 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – С. 134.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.
4. Про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) : лист М-ва освіти і науки України від 25.04.2001 р. № 1/9-168 // Законодавчі та нормативні акти про освіту в Україні / упор. В. Г. Небабін. – К., 2001. – Т. 13. – С. 660–666.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка, – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.